

נערה ושמה יצירה: על הביוגרפיה של ציפי פליישר

המוזיקאית הפעלתנית עברה ממחזות זמר לפואמות סימפוניות בהשראת משוררים ערבים. עם צאת הביוגרפיה שלה, שמסכמת עשורים של יצירה, מסבירה פליישר מדוע חשוב להשקיע בתיעוד ובשימור

אמיר מנדל

פורסם לראשונה: 29.04.2018 | 20:19 | עודכן ב: 30.04.2018 | 06:00

מתוך האופרה "אואזיס" שיצרה פליישר יגאל הררי

"אני אוהבת לכתוב מוזיקה" אומרת המלחינה ציפי פליישר. "להלחין זה כיף. להפיק, להפעיל, להתניע — זה תהליך קשה ומייגע. אמרתי פעם לבעלי המנוח, הבלשן פרופ' אהרון דולגופולסקי, שבא לי להלחין כל הזמן, ואת המימוש וההפקה של יצירות להשאיר לאחרים. הוא ענה, שאם לא אפעל לקידום היצירות שלי, איש לא יעשה זאת בשבילי".

במארס האחרון ציינה פליישר חגיגה משולשת. הספר "ציפי פליישר — ביוגרפיה" בעריכת ד"ר אורי גולומב, יצא לאור, בסמוך לביצוע האופרה לילדים "אואזיס" וגם להקרנת הסרט "ציפור ראשונה", שעוסק ביצירתה. "זה תהליך של בנייה והבשלה שלוקח כמה שנים", היא מסבירה. "כאשר הספר התגבש ויצא לאור נוצרה בארץ גם הזדמנות לביצוע חי של אופרת הילדים בארץ. הסרט כבר היה המשך להתרחשויות האלה".

ברוח העצה שקיבלה לפני שנים מבעלה, מעורבת פליישר בהפקת יצירותיה. היא משתתפת בהתנעת הפרויקט, באיתור המבצעים ובתהליך עצמו. היא שמחה להזדמנויות להשתתף במסגרות רשמיות ומאורגנות, מסוג חג המוזיקה הישראלית, אבל לא משמיעה תלונות על העדר תמיכה ממסדית, תשתית או מימון ציבורי. היא מונעת על ידי סקרנות הרפתקנית ושפע של אנרגיה, שגם הזיזו את עבודתה בין אזורי עניין ועשייה שונים.

בשנות ה-70 התמקדה פליישר, שנולדה בחיפה ב-1946, בפזמונאות ובזמר העברי. אז עיבדה שירים וחברה יצירות מקוריות לצד מחזות זמר. היא שמרה על קשר עמוק עם הזמר העברי כחוקרת. ב-2013 יצא לאור ספרה "מתי כספי, הקסם והחידה". בספר יש עמדה מנומקת שלפיה כספי הוא יוצר ייחודי וחשוב בתולדות המוזיקה. היא משווה את יצירתו לזו של גרשווין ואף של באך, ואגב כך מבליטה את אחד מעקרונות היסוד החשובים לה עצמה במוזיקה, הרבת-חומיות, ערעור הגבולות בין ז'אנרים, תרבויות וסגנונות. כשהרגישה שמיצתה את תחום המוזיקה ה"קלה", התחילה להתעמק בשירתם של משוררים ערבים. כעבור זמן קצר עברה לגור בדליית אל כרמל ושם התחילה לחבר את יצירתה הקונצרטית הראשונה, הפואמה הסימפונית "נערה ושמה לימונאד", בהשראת שיר של המשורר הלבנוני שאוקי אבי שקרא. לקראת סיום היצירה והכנתה לביצוע אף יצרה בעקיפין קשר עם המשורר, דרך ידיד בשטוקהולם, וסיפרה לו על יצירה סימפונית שנכתבה בישראל בהשראת טקסט שלו. השניים התכתבו תקופה מסוימת ובתקופת "הגדר הטובה" ותהליך השלום עם מצרים טיפחו תקוות שיוכלו להיפגש. כשהמצב בגבול ישראל ולבנון הידרדר שלח לה מכתב וביקש לנתק כל קשר.

בהשראת הטקסט, הסביבה שבה שהתה, ונערה מסוימת בכפר, דימינה לראות את לימונאד. לצד הידע הרב שפליישר רכשה בערבית והתעניינותה בתרבות האזור, "קרה", כך כתוב בביוגרפיה שלה, "שהאופוס ה'קלאסי' הראשון שלי — בז'אנר מערבי למהדרין — היה גם פריצת הדרך הראשונה שלי לקשר המוזיקלי עם העולם הערבי". פריצת הדרך השנייה היתה מחזור השירים "נערה, פרפר, נערה", עליה כותבת פליישר "מכל יצירותי היא זו שהכי 'עובדת' עליי עד היום". היא גם היצירה המושמעת והמבוצעת ביותר שלה. מקורם של השירים, כמו של הטקסט של אבי שקרא, באנתולוגיה של שירה מסוריה ומלבנון, "נהר פרפר", שהעניק לה פרופ' ששון סומך, חתן פרס ישראל בחקר המזרחנות, אצלו למדה ערבית וחקר האיסלאם.

"נערה, פרפר, נערה" הושמע והוקלט בגרסאות רבות והוא ניצב בנקודת איזון מעניינת בין המוזיקה ה"מערבית" ל"מזרחית". יש למחזור השירים תשתית מוזיקלית מערבית, קו קולי, וקו כלי שכתוב בקונטרפונקט מערבי. עם זאת פליישר מעדיפה כלים מזרחיים ולא לתר על הקווים המוזיקליים הכתובים. התוצאה היא יצירה שמפגישה בין המסורות ושגרסאות מבוצעות שלה שונות זו מזו במידה ניכרת. "יש בה פשטות כמעט נאיבית", אומרת פליישר, "ויש בכך איזה קסם". נישואיה לאהרון דולגופולסקי העמיקו את ההתעניינות שלה ביחסים בין מוזיקה לבין תרבויות מהמזרח התיכון. הוא עלה ממוסקבה ב-1976 כחוקר בעל מעמד בינלאומי בתחום הבלשנות ההשוואתית. הוא היה ממובילי התפישה בלשנית שלפיה שפות רבות צמחו

משפה קדומה משותפת אחת, והתעניין בשפות העתיקות של מסופוטמיה, בהן אשורית ואכדית. התעניינות זו חילחלה את תוך עבודתה המוזיקלית של פליישר והיא התחילה לבחון מיתוסים עתיקים של האזור כבסיס לעלילות אופראיות, ואת הערך הרגשי והמוזיקלי של שימוש בטקסטים שנכתבו בשפות עתיקות ולא מובנות.

ב-2014 חיברה פליישר את "אדפה", אופרה על בסיס מיתוס אכדי עתיק, שמושרת כולה באכדית. "זה בער כאש בעצמותי", אומרת המלחינה על "אדפה". "תמיד מצאתי עניין בתהליך שעשה ואגנר, של שימוש במיתוסים כבסיס לאופרות, אבל כאן יש מיתוס ששייך לאזור שלנו". את הניכור והמסתורין שיוצר הצליל של שפה עתיקה אפשר לשמוע באופרה-אורטוריה של סטרווינסקי "אדיפוס המלך" הכתובה לטקסט לטיני. ב"אדפה" הזרות שיוצרת האכדית היא מוחלטת. עם זאת היא מאפשרת להשתמש בשפה כמוזיקה ולהעצים את הגוונים הייחודיים שנבחרו גם למוזיקה.

"האופרה 'אדפה' נועדה מראש לווידיאו", מסבירה פליישר. "כך היא נוצרה וחשובה היתה לי איכות הביצוע וגם איכות ההקלטה והצילום. אני לא כותבת משיקולי רייטינג, אבל אני כן מקווה שאנשים ישמעו את יצירותיי ולשם כך אני משקיעה הרבה בתיעוד ובשימור". "אדפה" היא בשבילה עליית מדרגה אמנותית. "זו מוזיקה שנשמעת טונאלית, אף שלא תמצא בה מרכז טונאלי במובן המקובל, ובתזמורת יש הרבה שימוש ברבעי טונים שיוצרים תחושה עמומה. זה מתחבר לאופי המיתי. היצירה נמצאת בעיני בנישה ייחודית אבל היא קומוניקטיבית ובאיזשהו אופן מייצגת את הישראליות — חיבור והתנגשות של שפות ותרבויות. זו לא אמירה פוליטית, אלא שיקוף אמנותי של הדמוגרפיה שלנו, ושל הרב-תרבותיות שאנו חיים בה".